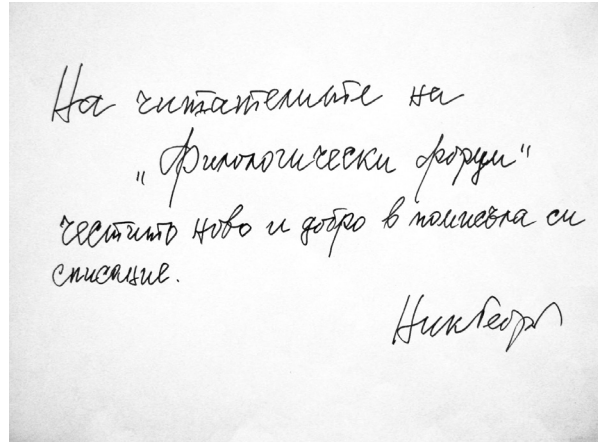

ИНТЕРВЬЮТА

... **ДОКАТО УЧИТЕ, А СЛЕД ТОВА РАБОТИТЕ,**
ПОСТАРАЙТЕ СЕ ДА НАДМИНЕТЕ НАЙ-ДОБРИТЕ
СИ УЧИТЕЛИ...

Професор Никола Георгиев (1937) обвързва трайно своята научноизследователска работа със СУ „Св. Климент Охридски“ през 1962 г., когато започва да преподава литературознание във Факултета по славянски филологии. Лектор е в български и чуждестранни университети. Носител е на Хердерева награда (2000). Автор е на множество книги, сред които са: „Българската народна песен (Изобразителни принципи. Строеж. Единство)“ (1976), „Анализ на лирическата творба“ (1985), „Нова книга за българския народ“ (1991), „Сто и двадесет литературни години“ (1992), „Цитирацият човек в художествената литература“ (1992), „Мнения и съмнения“ (1999), „Пропасти и мостове на междутекстовостта“ (1999), „Почит и прочит. Литературознание на неограничените възможности“ (2003), „Тревожно литературознание“ (2006). Той е един от най-значимите български литературоведи. Трудове на проф. Никола Георгиев са преведени на немски, полски, чешки и др. езици.

Професор Георгиев, какво беше студентството от края на 50-те и началото на 60-те години на ХХ век? Ако се наемем с макар и по-бегла съпоставка с днешното, до какви наблюдения бихме стигнали? Разкажете ни малко за Вашето обучение като студент в Софийския университет.

Сред обществените групи студентството е от най-разнородните, вътрешно и външно най-противоречивите, а то ще рече и трудно определяемите. От появата им през Средновековието, та до наши дни университетите, студентите и преподавателите им са предмет на трудно разбиране, проявено в лесно възвеличаване и може би в още по-лесното им заподози-

ране или осмиване и унизяване. (Да не припомням това, което например се случва със Софийския университет, студентите и преподавателите през 1907 г.) През миналите векове студентите по своя и чужда воля живеят в обособена гилдия, със свои разбираня и правила, свои ценности и тайни, а когато направят беля, съди ги свой, университетски съд, значително по-добродушен от другия. Макар и не така откровена, затвореността на студентството действа и сега. Без да съм особено възторжен от нея, уважавам я. С една дума, да говоря за студентството, не ми стигат знания, а да надзъртам в неговото битие, е неблагоприятно. Извинете, че така отговарям, всъщност не отговарям на въпроса Ви.

Бихте ли ни разказали за някои от Вашите преподаватели?

И тогава, както и сега, преподавателите биваха няколко вида. Единият – пълни безличия, та безлично ставаше и това, което преподаваха. Другият – бяхме им благодарни, че без да искат, ни размиваха и поощряваха желанието ни да остроумничим – на техен гръб. Третият вид – достолепни личности, знаещи или поне даващи вид, че знаят своя предмет. Преподаваха с отмерена убеденост, че представят постигнатата и окончателната истина по въпроса. Станеше ли понякога дума за други гледища, главната задача на този повече реторически, отколкото познавателен ход беше да се докаже собствената правота. Четвъртият... извинете, но нямам търпение да стигна до един по-нататъшен вид, по-точно до един от нашите преподаватели. Насмешлив – на първо място към себе си и след това към ударите, които единствено правилната тогава идеология и методология му нанасяха. Кой беше преподавателският му предмет? Според графите на университетската бюрокрация свой предмет той нямаше. Преподаваше в отделни курсове различни дялове на филологията, които кой знае как преплиташе с кибернетика, семиотика, математика – това е само началото на изброяването. В движението си между толкова много и толкова разнородни полета за него нямаше устойчиви истини. Имаше търсене и въодушевление от появата на нови идеи. Вероятно е усещал, че привлича и увелича слушателите си, но в държането му нямаше и помен от професорско диктаторство. Подкрепяше и поощряваше възраженията ни по време на час, в коридора, в гостоприемния си кабинет и поне един път в печата. Той ни учеше как да

правим филология и как да (я) преподаваме. Нарича се Мирослав Янакиев, роден в 1923 година, починал – тъжно ми е да си спомня кога.

Какво значи университет? Думите в така наречения естествен език са раздвоени как ли не. Раздвоени са и времево, между настояще и минало. Настоящото значение на „университет“ като учебна, научна и административна единица е спорна, но горе-долу ясна. Тази дума обаче тръгва от думи, които са съществували дълго преди появата на явление-то университет (вероятно в Саламанка, 1134 г.). Етимологичното дирене бързо стига до думите „unus“, „universum“, „universalis“ и сродните им в латински език. Лесното откритие не улеснява намирането на що-годе единично и безспорно значение. Етимологията уведомява, че на латински „universitas“, съответно „университет“, ще рече „всеобхватност“, „единство“. Но от какво? Това ще каже вече не етимологията, а други извънезикови сили. Университетът е всеобщност на науките, които се преподават в него. Това определение стои много устойчиво и се възприема като единствено. Единствени определения обаче няма. Ето и друго, цитирам: университет е „Gesamtheit der Lehrenden und Lernenden Gesellschaft“. Казано на езика, на който се е преподавало в университети, сочени (с право или не) за най-добрите. В това определение също се говори за Gesamtheit, „съвкупност“, но не между науките, а между преподаватели и студенти. Всеобхватна общност между науките може да е, може и да не е постижима, но каквато и да е, тя е явление абстрактно. Общността между преподаватели и студенти също може или не може да се постигне, но каквото и да е, в нея има нещо конкретно и нещо човечно. В тази общност би ли могло преподавателят да не бъде асистент, доцент, професор, а primus inter pares, пръв сред равни? На такива мисли, по-точно на такива мечтания, навежда споменът за Мирослав Янакиев.

Какви са били препятствията във Вашия преподавателски път?

В началото на преподаването ми усетих, че преподавам трудноразбираемо и се опитах да се поправа, като използвах простия похват – нещо се казва сложно и след това се „превежда“. Със студентите почти нямах дразги, имах ги с идеологията.

Някои от преподаваните предмети бяха наречени „идеологически дисциплини“ (дисциплини, че какво друго) и към тях с половин или с цяла

уста бе причислено и литературознанието. Някои преподаватели не спазваха дисциплината, волно или неволно, согрешавах и аз. Така си заслужих дружелюбни съвети, порицания, а един път и предупреждение, че може и да се отърват от мен. Дребни ядове, почти не ги помня. Помня обаче, че ми забраниха да говоря на студентите за, както го наричаха, „буржоазното литературознание“, включително за Пражкия лингвистичен кръжок. (И това не другаде, а във Факултета по славянска филология.) Нейсе, запуши я, както би казал Алеко Константинов.

Препятствие, за каквото питате, би могла да бъде и йерархичната стълба. Университетът достойно изпълнява командата „наляво – равнис“ в долните колони:

Казарма

младши сержант
сержант
старши сержант
кандидат-офицер
офицерски състав
и така нататък.

Университет

младши асистент
асистент
старши асистент
кандидат на науките
хабилитиран състав

Горната класификация смесва различни времена и бюрократични тънкости, но и през тая смесица ясна остава стълбата и нейните задачи: всеки да си знае мястото и всеки да прави – да струва, да се качи на следващото стъпало.

Що се отнася до въпроса Ви за моя преподавателски път: завърших българска филология през 1961 г. и няколко месеца по-късно, заедно с неколцина колеги се явихме на конкурс за асистент по теория на литературата. Не зная защо ръководството избра мен – за което скоро след това започна да съжалява. Следващата задача, или препятствие, беше производството ми в чин „кандидат на филологическите науки“. Трябваше да напиша дисертация, като междувременно я представям част по част пред катедрата. От чутото на обсъжданията разбрах, че тази работа току-тъй няма да стане, и като се поведох по Хегеловата идея, че количествените натрупвания водят до качествени изменения, натрупах количествено дисертация от седемстотин и седем страници. Обявена бе защита. Според правилника имах научен ръководител и пак според правилника, ако той

е здрав и прав и не дойде, избор не може да има. Не дойде, прати на свое място адютанта си от катедрата. Изборът мина, станах кандидат, след което един-два пъти ми намекваха, с основание, че изборът ми е незаконен.

Как ме направиха доцент не помня, и слава богу. След това дошло, че и минало времето да стана професор. Станах и едно нещо помня и ще помня от ставането. В тогавашния литературен живот се водеше безкръвна битка между тъй наречените импресионисти и структуралисти. Импресионистите – волен дух, волно перо. Структуралистите – спънато, терминологично бездушно говорене за литературата, което на всичкото отгоре намирисва на западно влияние. Имах съмнителната чест да бъда причислен към втората група. При това положение професурата и аз стояхме на безразлично отстояние един спрямо друг. И стана нещо, не зная как да го нарека. Със средищната личност на импресионистите се бяхме надхващали по вестници, списания, конференции, така че в най-добрия случай очаквах от него същото безразличие, а той, представете си, настоял където трябва, че е дошло и преминало времето да стана професор, раздвижил служебния апарат, поел задължението да напише рецензия и довел работата до край. Невероятно, но факт. Та нали известната максима на Тит Плавт – Томас Хобс гласи: „*Homo homini lupus est*“, в свободен превод „Литераторът за литератора е вълк“? Светла му памет на този човек. Колегиалността и добротата му като че ли стопиха ината ми спрямо кариерния възход. Да, но не.

Вече професор, дойде ред да се въздигна във висините на духа, тоест да стана *член* на Академията на науките. (Защо ли овци и кози се броят на глави, а академиците на членове?) Колеги от Института за литература подготвили кандидатирането ми, пък аз не се кандидатирах. И тогава ги молих, и сега ги моля да ми простят. А когато на Факултета дотрябва заместник-декан... Не, стига съм ви досаждал с дребнави приказки. Препятствия даде Господ, но главното ми препятствие се оказах аз. Нито се гордея, нито се жалвам от това.

Главното ми препятствие в битиен, чиновнически смисъл. Същинското ми беше художествената литература, препятствие и подтик. Що е тя, кои са нейните решими и нерешими въпроси, редно ли е да се преподава и ако се преподава, как? „Ще си отида от света, тъй както съм дошъл – бездомен“ – казва поезията. „Ще си отида от света, тъй както съм дошъл – литературоведски безпросветен“ – казва прозата.

Тъй като нашето списание е посветено на младите филолози, какво бихте посъветвали онези от тях, които са избрали учителското поприще? И какво онези, които биха отвърнали „не съм от тях“?

На колегите филолози, които избират учителската професия: радвайте се, че го правите сега, тоест по своя воля и избор. В миналото завършилите филология бяха принуждавани по силата на така нареченото разпределение да учителствуват две години в селище и училище, което властта посочи. Правите смел и благороден избор, защото добре знаете, че учителската професия е, купешки казано, сред най-амбивалентните. Учителят може да бъде уважаван, тачен, въздиган, може да бъде съжаляван, окайван, осмиван, а поради дребните си диктаторски възможности и презиран. Така е в действителността, сродни са нещата и в художествената литература. В един наш разказ се говори за Сълза Младенова. Второто ѝ име подсказва каква е възрастта ѝ, а първото направо казва каква е професията ѝ. Много известен е разказът на Хайнрих Ман „Учителят Унрат“, а поне на немците е известно, че Unrat значи боклук. Ако пък учителят е филолог и като Беликов преподава старогръцки език? Що за човек е той? Още заглавието на разказа отговаря: човек в калъф (человек в футляре). Ако пък учителят, филологът, е на всичкото отгоре учител по литература? Стеснявайки кръга, литературата стига и до него. На един Никитин не му върви в живота, нито с приятели – те са все учители. Оженва се щастливо, но семейният му живот се вгорчава още преди края на медения месец. Една вечер се уединява в работната си стая, замисля се и си казва: „Ты – педагог, работаш на благороднейшем поприще“, но веднага („тот час же“) си казва: „ты не педагог, а чиновник“. И едва минал през дилемата кому и как служи учителят, Никитин стига до въпроса какво преподава: „значение того, что он преподавал было ему неизвестно“. А целта? „Не нужно“. В разказа литературата говори за себе си и за посредника си, учителя. Говори както винаги противоречиво и недотам еднозначно. Не е тук мястото да се впускам в него. Само предлагам на бъдещите, настоящите и бившите учители по литература да го прочетат, пардон, да го препрочетат. На младите пък пожелавам по-малко да униват и повече да се въодушевяват от трудностите, които ги очакват. Няма да им е лесно. Според българския правопис „учител“ може да се пише и с малка, и с главна буква, но в служебните и в житейските условия може изобщо да не се пише.

Продължавайки в същия дух, нека се запитаме: колко професии имат „синонимно“ название от рода на учител-даскал? И кой учебен предмет се радва на толкова широк обхват на оценки: от уважение, любов, любопитство, до невинния въпрос „туй пък за чий ми е“. Какво значат думите на Ботев „нему се кланя дивак учител“ (Сам Ботев е учителствувал на две или три места)? Все реторични въпроси, но и от тях понякога има нужда. Припомнят знайни, но често забравяни неща.

Мисля, че учителите по литература не бива да приканват слушателите си да я обичат. Колеги, минавайте не толкова през сърцето, колкото през ума им с въпроси от рода на: ролята на римата, какви значения поражда апосиопезата в „пък тогаз... майко, прощавай“, съпоставката между първата и последната глава на „Под игото“, ролята (литературна и нелитературна) на заглавието на литературното произведение, как може да се съчетаят трагично и комично, лирика и епос... Що се отнася до езика и говора, ако в учебен час ученикът (за бога, само не детето!) каже нещо, в което проличава местният диалект или някой от ниските стилове, не го смъмряйте, нито отричайте въпросните езикови пластове, просто обяснете къде бива и къде не бива да се говори така. (В горните класове може да въведете термина ситуационна стилистика.)

Едни завършват филология и стават учители. Други завършват филология и казват „не съм от тях“. Това казва и бьбрицата в разказа на Чудомир. От монологичното ѝ словоизлияние обаче става ясно, че е тъкмо от тях, от клюкарките и одувачките, завършилият филология може да каже за учителите „не съм от тях“ – не и за филолозите. Каквото и да работи, ще носи в себе си филологическата си закваска. Дали е за добро? Не зная.

Какви качества трябва да прояви младият специалист, решил да се посвети на литературознанието?

На едно от качествата, които литературоведът, ако е литературовед, носи в себе си, не мога да дам име. Защо – поради обстоятелства, които, въпреки че са всеизвестни, ще се опитам да напомня. Обстоятелства вътре- и извънлитературни.

За част от страничните наблюдатели, част неголяма, но представена от големи мислители, литературознанието е вредно или поне излишно занимание. Друга част приема спътничеството между литература и литера-

турознание, но само като двойка благородник–слуга. Колко може да знае слугата и какво има в главата на господаря му?

Този агностичен подход към литературата е подбуден донякъде и от самата нея – тя може да говори смътно, многозначно, противоречиво, десемантизиращо или, както биха казали някои, загадъчно, тайнствено, неразгадаемо, все неща, сред които хладният аналитичен разум няма място. Това може да се каже и да се опита да го докаже и отлично подготвен хуманитарист и филолог – не с празни приказки, а чрез анализ на синтагматично и парадигматично равнище. Ако го стори, вероятно ще го обявят за антилитературовед. Това може да го огорчи, но като литературовед по-вероятно е да го поласкае. Художествената литература очаква с охота полудумата „анти“. В литературоведските речници – тя стои пред 20–25 названия, например антироман, антифраза, антиреализъм, антиутопия. А на всичкото отгоре и антилитература.

Подобни названия представят, доколкото могат, нещо от нейната природа. Може би всичко в литературата има своето анти. Има го в движението ѝ във времето: барок – класицизъм – романтизъм; в семантиката ѝ: имплицитно-експлицитно; в стиховия строеж: рима – бял стих... И ако има своите веди, защо да няма и своите анти?

За жалост, антилитературоведът е едно от „литературните мечтания“, неговата абстрактна възможност би могла да стори нещо в действителността. Би могла да напомня на литературоведа, че да говори за литературата с категоричност е противолитературно. По-добре ще е премерено, предпазливо, самонаблюдателно и самоиронично до себеотричане. Това ще го сближава, а не отдалечава от литературата. На такова държание на литературоведа наистина не мога да дам име – може би защото е рядкост.

След краткия престой във вътрелитературното поле да прекратим подвижната и спорна разграничителна линия и да отидем в извънлитературното. Там първото, което може да посрещне литературоведа, е властта – властта с нейните изисквания към него като литературовед и неговите способности да ги изпълни, заобиколи или отхвърли.

Има поне две нагласи на властта към литературата. Едната: литературата е оръжие в борбата за... (световноизвестен революционен теоретик и практик я възвеличи, като я нарече „винтче и бурмичка“ в двигателя на пролетарската революция). Този тип власт полага бащински грижи за литературата, тоест надзирава я, поощрява „нашите“ произведения и

авторите им, намира, без много да ги търси, да отстранява „ненашите“. Действа, без много да се церемони, говори със стилова амплитуда между възхвалителната патетика и грубиянщината. В нацистка Германия един тип художествени произведения биват наречени entartete Kunst, уродливо изкуство. В Източна Европа приблизително по същото време тези произведения биват удостоени с епитета „упадъчни“ – слаба работа в сравнение с гьобелсовското „уродливи“.

Ласките и ударите на властта са насочени предимно към художествената литература, а литературознанието и по тази линия остава втора грижа. Неприемливото литературознание бива удостоено с почти беззъбия епитет „буржоазен“. Литературознанието не преживява и това, което на строго научен изкуствоведски език се нарича скандал. Той се случва на романи (например „Тютюн“), на живопис, музика, случва се и на место-произшествието. Властници отиват на премиерата на операта „Катерина Измайлова“ от Шостакович, на откриването на изложба на съветски художници – и скандалът е готов. За такива преживявания литературоведът може само да мечтае.

Между художествена литература и литературознание може да се направи друга съпоставка, по-скоро полицейска, отколкото ценностна. Литературоведските съчинения са по-податливи на удари от властта, защото наред с другото са по-еднозначни от художествените. Не че и в тях няма смътност, смислово плъзгане, но още по речника им може да се разбере на коя буржоазна концепция служат. И още едно свойство на литературознанието го прави по-достъпно за надзора на властта – то се самонаблюдава критично, някога и подозрително вгледано в себе си. Кипи от брожения – и как не, след като изследва художествената литература. Отделните концепции, групи, личности си разменят, меко казано, оценки, които властническият апарат може да чете с удоволствие, почти като доноси. Това е една от дребните беди за литературоведа – действайки като литературовед, може да „обслужи“ властта, която по всяка вероятност презира.

Това е единият вид власт – властва, без много да се церемони, напраливо гласовито. Другият вид действа по-сдържано и в много случаи мълчаливо, все едно че я няма. На първия вид българите вече се нагледаха и наслушаха, сега добруват под другия. Сред тях и преподавателите по литература. Предишната власт ги притискаше според своите разбирания

и нужди, днешната – според своите. Наистина преход, както го нарича днешната.

Дилемата за–против преподаването на литература се поражда веднъж като литературоведски въпрос – доколко литературата се поддава на преподаване, доколко печелят и доколко губят от него тя, учениците, преподавателите. Дилема е и за властта. Предвечният въпрос за отношение дух–материя прозвучава наистина под сурдинка, но все пак разпознаваме, и в нея. Предишната свали дилемата: духът е нашата идеология, материя е социалистическото строителство – неразделно единни ценности. (Опростих нещата. За духовност и духовни ценности се мислеше, говореше и тогава, но идеологичното беше свръхценното.) А след като литературата е част от идеологията, нека се преподава колкото може повече.

За тогавашното място на литературата в училището едно предание разказва, че имало време, когато при шестдневна учебна седмица шест часа се е преподавало литература, а седмият – български език.

Днес това звучи наистина като предание. Колко учебни часа са отпуснати на литературата – неудобно ми е да кажа. Дилемата дух–материя се решава в полза на стопанството, пардон, в полза на икономиката. Затова не се говори много-много (ясно защо), но все пак има какво да цитирам: „Трябва да се установи ясна и стабилна връзка между образованието и икономиката“. Колеги филолози, уважаеми хуманитаристи, когато намерите връзка (може и да не е ясна и стабилна) между работата си и икономиката, моля, разгласете го. Това хуманно отношение към хуманитаристиката трябва да бъде зачетено.

Нещо от дилемата дух–материя има донякъде в две от определенията на училището. Що е и за какво е училището?

Въпросът е главоболил доста хора в Древна Гърция, а на латински един от отговорите гласи: „Non scholae sed vitae discimus“ – „Учим не заради училището (ученето), а за живота“. Разбира се, не закъснява да се появи и неговото анти: „Non vitae sed scholae discimus“. Двете максими са съставени от едни и същи думи, поставени в еднакъв словоред, само гдето във второто „non“ стои не пред „scholae“, а пред „vitae“. (Поставя го там Сенека, петнадесет века по-късно Мишел Монтен, радетел за човечно, задушечно, дълбинно образование и... трудово училище.) Една спрямо друга двете максими са игрословни, а вече без игра внушават колко неустойчиви са двете твърдения сами по себе си. Би могъл да ги разгледа и

литературоведът, като литературовед, тоест човек раздвоен. Приложност и неприложност на образованието се изостря като проблем и от така наречената теория на утилитаризма (Джеръми Бентън и съмишлениците му). Няма да отворя дума за нея. Ние сме в жанра интервю, а аз все го удрям на лекционност. Само ще предложа на колегите да се вгледат още един път в разказите и романите, които разказват за образованието по утилитаристки тертип. Ще им бъде смешно-тъжно.

Започнах и завършвам с признанието, че не мога да назова качествата, нужни на литературоведа. Като човек, който изследва литературата, той пръв може да разбере безсилието ми.

Какви са тревогите на днешното литературознание?

Една част от днешните литературоведи живеят с тревогата, че литературознанието се разпада на парчета, разпращани в близки и далечни спрямо литературата полета (психоанализа, феминизъм, историцизъм и прочее), друга – че това става твърде бавно и непълно. Трета гледа на явлението спокойно и без особено любопитство. От миналото на литературното мислене и познание се знае, че то открай време се люлее между себеутвърждаването и себеотричането. От няколко десетилетия насам залюляването към себеотричане чувствително се усили, което предвещава по-малко край и повече литературознание от някакъв относително нов тип. Пожелавам на днешното литературоведско поколение да види второто.

Какъв би бил патосът на една „Книга за българския народ“ в нашето настояще?

Едни ще отговорят: поемата на Стоян Михайловски е сатира колкото точна и безпощадна спрямо един тип общества, толкова и несъответна спрямо днешната демократична България. Други ще поклатят скептично глава, а един от тях ще вземе да издаде сборник статии под заглавие „Нова книга за българския народ“ (1991). Според първото гледище обществените промени променят всичко, от частните единици до общото, според другото, каквито и промени да има, за каквито и преходи да се говори, властта остава власт. Тази устойчива същност подтиква силните духом да творят

сатири или да вдигат революции – нищо че и след това власт ще има, може и по-калпава от предишната. А каквато и да е тя, все е власт. Предлагам да изоставим този политически или политикански спор, на който нито краят, нито смисълът се вижда. Малко по-смислен, макар и той нерешим, но по-близък до работата ни идва въпросът: в словосъчетанието „книга за българския народ“ какво значи предлогът „за“. Наброени са около десет негови значения, от които поне две са водещи в случая. Едното е „предназначено“, другото „относно“. Първото предлага на българския народ тази книга, според второто тя говори що за народ е той. Кое от двете е по-силно, кое води? Това може да запитат хора, на които природата на литературата е чужда. По-добре ще е да търсим значенията в литературното многозначие, да ги разделяме, да ги претегляме по тежест и въпреки изкушенията да не избираме едно от значенията като правилното и да изоставяме другите. Учителите – учителите са бивали подозирани, че професията и нравът им може да ги превърне в диктаторчета. Учителите по литература пък може да бъдат подозирани в още един вид диктаторствуване – над семантичката волност в литературното произведение. Нека поне тук да се уважава свободата.

Какво привлича сега Вашия професионален интерес?

Продължавам да се занимавам с литературознание, но не мога да кажа, че през многото десетилетия в битието ми съм се занимавал с едно и също нещо. В 1964 г. съветският литературовед и хуманитарист Георгий Д.(имитров) Гачев издаде книгата „Ускорено развитие на литературата“, в която каза (не зная дали доказа), че някои национални литератури могат да минат през отделни художествени методи и типове в съкратени срокове. Основно негово доказателство, че има бързоходни литератури, е българската, която през XIX в. минала през класицизъм, сантиментализъм, романтизъм и критически реализъм – разстояние, за чието преминаване на други литератури е било нужно много повече време. Поощрен от идеята на Гачев и подтикван от това, което вижда, човек може да заговори и за ускорено развитие на литературознанието. За разлика от Гачевия модел тук съпоставката не е между национални литератури – примерно, че във Франция класицизмът действа около три века, а в България няма и три десетилетия – а в продължителността на времето. Съществува усещане,

че от втората половина на XIX в. насам промените в литературознанието зачестяват, а през XX литературоведски школи, „-изми“, които доживяват петнадесет години активен концептуален живот, може да се имат за много успешни. След това част, неголяма, от участниците зарязват литературознанието и се пренасят в други научни полета, по-голямата част потърсват вече съществуващи или новосъздадени полета в подвижните граници на литературознанието, трети, и те не са много, остават докрай предани на остарялата си вече концепция. Съвременният литературовед – нещо като скитникът евреин. Моя скромност мина през няколко полета на литературознанието. Минах и през така нареченото (от мене) тревожно литературознание, а сега се занимавам с така нареченото (от кого ли?) насмешливо литературознание.

Накрая се обръщаме към Вас с молба да напишете няколко думи с пожелание към читателите.

Позволявам си да отправя предложение, по-точно молба в две посоки. Едната е към ръководството на Университета, на двата филологически факултета, а то ще рече и към студентството: слейте филологическите факултети. Направете го в името на филологизма – и не само в негово. Истината е, тъжна или не, че от основаването му в 1888 г. до днес Софийският университет действа спрямо филологизма и хуманитаристиката според римската препоръка *divide et impera*. И ако някой печели нещо от това *divide*, то е само университетската бюрокрация и кариеристичните пориви на преподавателите. Един от факултетите на новоосновения университет се е наричал Историко-филологически и е обединявал филологията с други хуманитарни специалности в едно административно – и не само административно! – цяло. Това до време. В 1950 г. филолозиите били отделени в свой факултет, наречен Филологически. Отделени от другата хуманитаристика, те все пак оставаха свързани помежду си. Имах късмет да уча българска филология, както се казва, под един покрив с останалите филологии. Това имаше и дълбинно въздействие върху нашето мислене, и практическо – някак си по-леко и по-въодушевено ходехме на лекции в други филологически специалности, общувахме с техни студенти и преподаватели.

... ДОКАТО УЧИТЕ, А СЛЕД ТОВА РАБОТИТЕ, ПОСТАРАЙТЕ СЕ ДА НАДМИНЕТЕ...

Нагонът divide беше поуспокоен, но само за кратко, за петнадесет години. В 1965 г. Филологическият факултет бе разделен на два: Славянски филологии и Западни филологии. Ходът от 1950 г. откъсна, доколкото можеше, филологизма от хуманитаристиката, ходът от 1965 – филологизма от самия него. Към всичко това се добави и една уж дребна грижа – на новите факултети, колкото и да са смалени, трябва да се дадат названия. И единият бе назван „Западни филологии“. Западни какво? Тази дума има множество значения – географски, политически, исторически, митични – и най-малко филологически. И не стига това, под названието „западна“ се оказа вече съществуващата специалност „Турска филология“, вече съществуваха или предстоеше скоро да се появят преподавателни предмети, свързани с Арабия, Китай, Япония – все страни коя от коя по-западна. В названието на другия факултет – „Славянски филологии“ – двете му съставки смислово взаимно се проникват и не оставят много място за недоволство и насмешка. Но нали всяко добро е за зло, доброто в „славянското“ название изостряше вниманието, съответно неодобрението към „западното“. Недомислицата в „западното“ название бе търпяна почти три петилетки, до 1979 година. Тогава названието Западни филологии бе заменено с... Факултет по класически и нови филологии. Вече ви досадах със злословието си по адрес на „западни филологии“ и млъквам. Моля анализирайте „класически и нови филологии“. Не смея да настоявам, защото твърде вероятно е анализът да породи у вас тъжна насмешка.

Каквито и да са названията на двата факултета, не те ме водят към молбата призив: „Уважаеми и скъпи колеги, изживейте вашия филологически Шести септември. Слейте двата факултета. Съединението прави не само силата, то прави и филологията“. А на най-младите пожелавам: „Скъпи колеги, докато учите, а след това работите, постарайте се да надминете най-добрите си учители. Ако сполучите, значи отлични са били и учителите, и вие“.

Благодаря за умните ви въпроси и за търпението, с което изслушахте не дотам умните ми отговори.

*Д-р Владимир Игнатов,
д-р Надежда Стоянова*